

Życie liturgiczne w Wyższym Seminarium Duchownym w Przemyślu

Życie liturgiczne w seminarium w szczególny sposób przyczynia się do formacji kapłańskiej alumnów. Liturgia bowiem przeżywana i wykładana zgodnie z wymogami posoborowej odnowy kościelnej jest miejscem tej formacji. Dzięki niej zyskuje czysto ludzkie wychowanie i kultura osobista alumnów. Od strony intelektualnej liturgia pomaga jednoczyć poznanie teologiczne z praktyką wiary i postępowaniem moralnym. W dziedzinie formacji duchowej jest ona szkołą ascezy, modlitwy i nadprzyrodzonej kontemplacji. Wreszcie w perspektywie pasterskiej posługi liturgia przygotowuje do świadectwa wiary, rozpala ducha misyjnego i apostołskiego. Wymienione zasadnicze racje formacji liturgicznej domagają się, by w seminarium życie liturgiczne było otaczane jak największą i szczególną opieką.

1. Msza święta i kult eucharystyczny

W seminarium centralnym wydarzeniem każdego dnia jest Msza święta. Sprawuje się ją codziennie z udziałem wszystkich alumnów. W ciągu tygodnia, z wyjątkiem piątku, Mszę świętą odprawia się po modlitwach porannych i rozmyślanii. We czwartki Mszę świętą koncelebrują wszyscy księża wychowawcy, z których jeden przez tydzień jest głównym celebransem. Do sprawowania Eucharystii z różnych okazji zaprasza się także księży profesorów i kapłanów, którzy są gośćmi w seminarium. W każdy piątek Mszę świętą odprawia się o godz. 17.30 po przeżyciu przez alumnów sakramentu pokuty i pojednania.

Sama Msza święta przybiera charakter bardziej lub mniej uroczysty w zależności od rangi danego dnia liturgicznego. Bardziej uroczyście sprawowana jest Msza święta w czwartek z racji wspomnienia ustanowienia Eucharystii i sakramentu kapłaństwa. Służba liturgiczna występuje wtedy w pełnym składzie, tj. ministrant z kadzielnicą, z krzyżem, ministranci ze świecami, lektorzy, psalterzysta, kantor, akolici i diakoni. W pozostałe dni tygodnia, jeżeli nie przypada jakieś święto czy uroczystość, nie stosuje się okadzeń, ale służba liturgiczna występuje w tym samym składzie co i w czwartki.

Nad zachowaniem zdrowej różnorodności w sposobie sprawowania czynności liturgicznych oraz uczestniczenia w nich alumnów czuwają: ojciec duchowny mający tygodniowy dyżur, oraz profesor muzyki kościelnej odpowiedzialny za wspólny śpiew. W ustalonej porze spotykają się oni z alumnami odpowiedzialnymi za przygotowanie programu tygodnia liturgicznego, by go skorygować i zatwierdzić. W ramach ożywiania liturgii na czwartki lub inne uroczyste dni alumni przygotowują: wprowadzenie do Mszy świętej, komentarz do

czytań mszalnych, modlitwę dziękczynną po Komunii świętej. Urozmaica się też formę modlitwy wiernych i stosuje się procesję z darami. W przygotowaniu tych elementów liturgii alumni współpracują z odpowiedzialnymi za tydzień liturgiczny. Do zatwierdzonego przez nich programu dostosowują się: celebrans, organista, dyrygent chóru czy scholi. Umiejętnością wyboru spośród pozostałych możliwości winien wykazać się sam celebrans. Jego obowiązkiem jest sprawowanie liturgii w sposób wzorcowy i staranny, w ramach obowiązujących przepisów liturgicznych.

Stałym elementem Mszy świętej jest homilia głoszona przez głównego celebransa podczas każdej Mszy świętej koncelebrowanej oraz z racji uroczystości i świąt. Raz w tygodniu homilię głosi ksiądz diakon. Alumni przyjmują Komunię świętą z tej samej ofiary. Pod dwiema postaciami, przyjmują ją w pierwszy czwartek miesiąca, dni skupienia, rekolekcje i ważniejsze uroczystości kościelne i seminaryjne. Raz w tygodniu odprawiana jest Msza święta w języku łacińskim. Odpowiedzialni za tydzień liturgiczny pamiętają, by była ona urozmaicona przez bogatszy repertuar chorału gregoriańskiego i częściej śpiewana. Podczas Mszy świętej w języku łacińskim nie wprowadza się jutrzni w języku polskim. Zasadniczym miejscem sprawowania Eucharystii jest główna kaplica seminaryjna. Odprawia się również Msze święte dla poszczególnych kursów, zwłaszcza we wtorki z racji dnia posług. Msze kursowe odprawiane przez ojca duchownego czy wychowawcę danego rocznika szczególnie go jednoczą i angażują w przeżywanie świętej liturgii.

Poprzez codzienny udział we Mszy świętej alumni coraz głębiej wchodzą w eucharystyczną pobożność, której przejawem są takie wewnętrzne postawy jak: wdzięczność, ofiarność, miłość oraz pragnienie kontemplacji i adoracji. Ta ostatnia postawa wyraża się szczególnie w dziękczynieniu po Komunii świętej i w jego kontynuacji, jakim jest nawiedzenie Najświętszego Sakramentu w ciągu dnia. W każdy czwartek odbywają się również godzinne publiczne adoracje Najświętszego Sakramentu. Na dłuższą kilkugodzinną przedpołudniową adorację przeznaczają się regularnie pierwszy czwartek miesiąca i miesięczny dzień skupienia. Z wystawieniem Najświętszego Sakramentu odbywają się również nabożeństwa wieczorne, zwłaszcza w miesiącach października, maju i czerwcu.

Z pobożnością eucharystyczną wiąże się również przygotowanie zewnętrzne i wewnętrzne alumnów. Wyrazem przygotowania zewnętrznego jest zadbanie o swój wygląd i troska o księgi i sprzęt liturgiczny. Pod zakres starannego udziału w liturgii należy podciągnąć również wszystkie sprawy związane z zachowaniem się i poruszaniem. Przygotowanie wewnętrzne polega na stworzeniu odpowiedniego nastroju ducha poprzez milczenie religijne, które w dni powszednie obowiązuje od czytania duchownego, a w niedzielę od modlitw wieczornych, aż do śniadania dnia następnego. Alumni przestrzegają również milczenia religijnego w kaplicy, w drodze z kaplicy do refektarza, przez cały dzień skupienia i w czasie rekolekcji. Wielką pomocą w przygotowaniu wewnętrznym do przeżywania Eucharystii są medytacje liturgiczne. Jeden raz w tygodniu w taką medytację wprowadzają alumnów ojcowie duchowni, wykorzystując w tym celu aktualne teksty czy

obrzędy liturgiczne. W ten sposób alumni wychowywani są do mądrego i umiejętnego zgłębiania bogactwa modlitwy Kościoła, by kiedyś jako kapłani umieli wprowadzać w nią swoich wiernych.

2. Liturgia godzin

W życiu liturgicznym seminarium poważne miejsce zajmuje modlitwa brewiarzowa. Choć na mocy święceń zobowiązani są do niej jedynie diakoni, jednak wszyscy alumni są w nią wprowadzani. Z godzin brewiarzowych w tygodniu poza piątkiem, jutrznię często łączy się ze Mszą świętą, zaś nieszpory jako modlitwę wieczorną odmawia się w ramach nabożeństwa wieczornego lub Mszy świętej w piątek. Cała wspólnota seminaryjna często odmawia również modlitwę południową. Jeżeli kompleta nie jest dla wszystkich wspólną modlitwą na zakończenie dnia, to alumni zanoszą ją do Boga prywatnie. Gdy jutrznia lub nieszpory odmawiane są w całości przez wszystkich alumnów mają one często charakter uroczysty: są śpiewane pod przewodnictwem ojca duchownego lub diakona, z udziałem ministrantów, kantora i lektora oraz z zastosowaniem kadzidła. W niedzielę i uroczystości oraz z okazji dni skupienia i rekolekcji odmawia się liturgię godzin w całości czy w znacznej jej części. Po brewiarz alumni często sięgają również z racji spotkań kursowych i grup zainteresowań. Godzinom modlitewnym przewodniczy wtedy wychowawca lub prowadzący grupę. Nad prawidłowym odmawianiem brewiarza czuwają ojcowie duchowni, zwracając szczególną uwagę na zachowanie chwili medytacji po czytaniu i krótkiej przerwy między poszczególnymi wersetami psalmów.

3. Dzień Pański i rok liturgiczny

Szczególnym dniem świątecznym jest w seminarium dzień Pański. Widoczne jest to tak w sprawowaniu liturgii, jak i z racji porządku dnia. Rozpoczynają go modlitwy poranne, rozmyślanie i uroczyście sprawowana Eucharystia w bazylice katedralnej o godz. 7.00. W tym dniu śpiewa się jutrznię i nieszpory, a w południe po rachunku sumienia odmawia się godzinę mniejszą. Niedziela jest dniem radości płynącej ze świadczenia dobra. Alumni w tym dniu odwiedzają chorych i ludzi starszych, samotnych, mają więcej czasu wolnego dla bliźnich, by przez te kontakty wzajemnie się ubogacać, a także są odwiedzani przez swoje rodziny.

Dla dobrego przeżycia niedzieli klerycy przygotowują się przynajmniej raz w miesiącu przez sobotnią "wigilię niedzielna". Cała społeczność seminaryjna jest podzielona na grupy, którym przewodniczą diakoni. Odrębną grupę pod kierunkiem wychowawcy, który będzie przewodniczył niedzielnej Mszy świętej koncelebrowanej, stanowią alumni wyznaczeni do asysty. Oni mają jeszcze po kolacji dodatkowe przygotowanie z zakresu obowiązujących rytów w zgromadzeniu liturgicznym. "Wigilia niedzielna" jest przeprowadzana w formie kręgu biblijnego. Rozpoczyna go modlitwa do Ducha Świętego. Następnie

odczytuje się teksty biblijne z niedzieli, zachowując między czytaniem chwilę ciszy. Przewodniczący grupy prezentuje komentarz biblijny do poszczególnych tekstów, przygotowany dla wszystkich przez jednego z diakonów. Komentarz ten jest w pierwszej kolejności sprawdzany przez jednego z profesorów wykładających Pismo święte. W odpowiedzi na słowo Boże następuje chwila modlitwy, której forma zależy od treści Bożego wezwania. Na koniec spotkania następuje polecenie się Matce Bożej, wezwanie patrona dnia i znak krzyża świętego. W grupie złożonej z asysty, przed zakończeniem spotkania, alumni przedstawiają jeszcze dodatkowo propozycje komentarza i modlitwy powszechnej.

W porządku życia seminaryjnego uwypakowana jest nie tylko niedziela, ale cały doroczny cykl roku liturgicznego. Główne obchody ku czci Chrystusa przygotowywane są poprzez katechezę liturgiczną i są dla alumnów drogą ku zjednoczeniu z misterium Chrystusa. Wychowanie liturgiczne ma również rys maryjny. Służą temu uroczystości, święta i wspomnienia NMP. Szczególnie uroczystość obchodzi się nowenną przed uroczystością Niepokalanego Poczęcia. W każdą sobotę odmawia się wspólnie różaniec. Pielęgnowane są też tradycyjne nabożeństwa maryjne w maju i październiku oraz co tydzień śpiewa się godzinki ku czci NMP. Szczególną uwagę przywiązuje się też do obchodzenia święta patronalnego Seminarium (św. Karola Boromeusza), świętych patronów diecezji i kraju, rocznicy poświęcenia kościoła katedralnego i rocznicy święceń Arcybiskupa Metropolity Przemyskiego. Wspólnota seminaryjna pozostaje otwarta na całą społeczność diecezjalną Kościoła. Z tej też racji przyłącza się do liturgii celebrowanej w kościele katedralnym przez Arcybiskupa Ordynariusza i innych biskupów. Alumni, a zwłaszcza diakoni, jako przyszli współpracownicy swego biskupa uczą się przez to posługiwania Kościołowi.

4. Sakrament pokuty

Na życie liturgiczne seminarium składa się częste przystępowanie alumnów do sakramentu pokuty. Zachowuje ono charakter liturgiczny. W rozwoju życia duchowego sakrament ten ma bardzo wielkie znaczenie. Z niego wypływa sens ascezy i wewnętrznej dyscypliny, duch ofiary i wyrzeczenia, zgoda na przyjęcie trudów i krzyża. Te zaś dyspozycje wewnętrzne są konieczne do naśladowania Chrystusa i skuteczności nowej ewangelizacji. Częstotliwość przystępowania do sakramentu pokuty określana jest w porozumieniu z własnym spowiednikiem i z reguły wynosi jeden lub dwa tygodnie.

Każdy piątek w seminarium ma charakter pokutny. Klerycy odprawiają w tym dniu drogę krzyżową i korzystają z sakramentu pokuty. W wielkim Poście drogę krzyżową odprawia się wspólnotowo. W pierwszy piątek na rozpoczęcie spowiedzi świętej odprawia się nabożeństwo pokutne, które pomaga alumnom w przygotowaniu się do spowiedzi. Celebracje pokutne mają również miejsce z okazji rekolekcji świętych, w okresie Wielkiego Postu i odrębnie dla poszczególnych roczników. Do coraz pełniejszego nawrócenia i oczyszczenia serca pomaga medytacja tekstów Pisma świętego w ramach sakramentu pokuty.

Temu celowi służą także wieczorne piątkowe spotkania biblijne o charakterze ewangelicznej rewizji życia.

5. Posługi i święcenia

W drodze do prezbiteratu alumni są stopniowo wprowadzani poprzez odpowiednie posługi i święcenia. Z obłóczynami wiąże się zewnętrzne wyrażenie zamiaru dalszego dążenia do posług i święceń. Publicznie dokonuje się to poprzez obrzęd przyjęcia do grona kandydatów do diakonatu i prezbiteratu po rekolekcjach jesiennych na roku V. Po rekolekcjach w Wielkim Poście alumni roku III przyjmują w kaplicy seminaryjnej posługę lektoratu, zaś alumni roku IV posługę akolitu. Święcenia diakonatu odbywają się pod koniec roku V w dwóch wybranych parafiach w Uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego. Uroczystość święceń kapłańskich ma miejsce w katedrze w ostatnią sobotę maja.

Ponieważ posługi i święcenia mają bardzo głęboki wpływ na życie seminarium, wykorzystuje się je, by wprowadzić alumnow w odpowiadającą im duchowość. W tym celu zainteresowane kursy mają spotkania formacyjne z ojcami duchownymi i wychowawcami we wtorki każdego tygodnia przed nabożeństwem wieczornym, które pod tym kątem jest też przygotowywane. Przygotowanie formacyjne uwzględnia także obłóczyny, przed którymi alumni przeżywają specjalny dzień skupienia. Ponieważ posługi i święcenia wiążą się z konkretnymi zadaniami i możliwościami we wspólnocie Kościoła, wprowadza się w nie kandydatów poprzez konkretne ćwiczenia praktyczne pod kierunkiem ojców duchownych i liturgistów. Oni też towarzyszą alumnom w wykonywaniu przyjętych posług i święceń diakonatu w ramach dalszej seminaryjnej formacji.

Święcenia diakonów i prezbiterów poprzedzają sześciodniowe rekolekcje, które przeprowadzają ojcowie duchowni. Zarówno przed posługami jak i święceniami wszyscy alumni seminarium przygotowywani są do nich przez odpowiednią katechezę opartą na obrzędach i tekstach w celu lepszego poznania i pokochania kapłańskiej posługi i wzrastania w miłości pasterskiej. Święcenia diakonatu udzielane w parafiach przyczyniają się do akcji budzenia nowych powołań kapłańskich. Uroczystość święceń kapłańskich jest najważniejszym wydarzeniem dla społeczności seminarium i diecezji. Dlatego seminarium stara się, by obrzędy święceń sprawowane były bardzo starannie i godnie z udziałem kapłanów i wiernych. Po święceniach neoprezbiterzy udają się z pielgrzymką dziękczynną na Jasną Górę i odprawiają Mszę świętą prymicyjną dla całej wspólnoty seminaryjnej.

6. Wykłady z liturgiki

Życiu liturgicznemu i całej formacji liturgicznej alumnow podporządkowane jest studium liturgii, które nigdy nie przestaje być mistagogią, czyli wtajemniczeniem w sens sprawowanych czynności liturgicznych w Kościele. Przedmiot ten należy do koniecznych i ważniejszych. W ratio studiorum

przeznaczono dla niego jedną godzinę tygodniowo przez sześć lat studiów seminaryjnych. Według wskazań Kościoła wykłady z liturgiki uwzględniają związek tej dziedziny z nauką wiary, czyli teologią, odnowę duszpasterską i dialog ekumeniczny. Poszczególne zagadnienia przedstawiane są w aspektach: historycznym, teologicznym i pastoralnym. Ważnym i ciągle aktualnym problemem jest potrzeba korelacji między wykładami liturgii, a innymi przedmiotami czy nawet wynikami współczesnych nauk humanistycznych.

Tuż po wstąpieniu kandydatów do seminarium, jeszcze przed przyjazdem starszych roczników, ma miejsce pierwsze, elementarne wtajemniczenie w liturgię. Inicjacja ta obejmuje zręby katechezy o Mszy świętej, roku liturgicznym, sakramencie pokuty i liturgii godzin. Ponieważ życie seminaryjne wystawia kleryka na większą częstotliwość aktów liturgicznych, trzeba ukazać ich sens i związek z powołaniem. Na roku I w ramach już systematycznych wykładów omawia się historię liturgii. Pogłębieniu tej problematyki od strony teologicznej i biblijnej poświęcony jest rok II. Tematyka wykładów roku III uwzględnia rok liturgiczny. Alumni roku IV poznają Mszę świętą i kult Eucharystii poza Mszą. O liturgii godzin wyklada się przez cały V rok studiów. Wreszcie o służbie Bożej we wspólnocie parafialnej, ze szczególnym uwzględnieniem sakramentów świętych, mówi się na roku VI. Profesorowie liturgiki prowadzą dwa seminaria naukowe, na których studenci mogą pogłębiać swoje zainteresowania w tej dziedzinie. Podstawowymi podręcznikami z liturgii są księgi liturgiczne wraz z ich wprowadzeniami i wstępami, uwzględniającymi rubryki oraz ich sens teologiczny (Mszał, Księga liturgii godzin, Rytuał Rzymski). Wzgląd duszpasterski przemawia, by alumni poznawali liturgie wschodnie, a zwłaszcza obrządku grecko-katolickiego. Najlepsze okazje ku temu stwarzają uroczystości w tym obrządku obchodzone w ramach odrębnego roku liturgicznego.

7. Ćwiczenia i praktyki liturgiczne

W ciągu sześciu lat pobytu w seminarium w oparciu o teoretyczne wiadomości nabyte z różnych dziedzin liturgii alumni praktycznie przygotowują się do funkcji kapłańskich. Odbywa się to stopniowo poprzez odpowiednie ćwiczenia i praktyki zarówno w ciągu roku akademickiego jak też podczas wakacji.

Na roku I i II ćwiczenia dotyczą elementarnych zagadnień z liturgii Mszy świętej i kultu eucharystycznego. Jest to więc ćwiczenie postaw liturgicznych, gestów, pamięciowe opanowanie wszystkich mszalnych aklamacji i odpowiedzi, uczenie się na pamięć pieśni, przygotowywanie się do uczestniczenia we Mszy świętej w języku łacińskim i ćwiczenie przeżywania momentów ciszy i skupienia. Obok Eucharystii ćwiczenia obejmują przygotowanie do pogłębionego przeżywania sakramentu pokuty; zaś ćwiczenia liturgiczne z zakresu "uświęcenia czasu" mają za zadanie przygotować alumnów do uczynienia z brewiarza prawdziwej modlitwy, do prawdziwie chrześcijańskiego przeżywania niedzieli i

świąt roku kościelnego. Już od I roku alumni są również przygotowywani do pełnienia funkcji ministranta.

Po obłóczynach alumni poznają znaczenie kadzidła w liturgii, a następnie jego wykorzystanie we Mszy świętej i w kulcie eucharystycznym. Przyjęcie przez nich posługi lektorów łączy się z uprzednimi ćwiczeniami z zakresu podejścia do Słowa i posługiwania Słowu. Alumni zapoznają się z lekcjonarzem, rozkładem czytań i możliwościami doboru w różnych okolicznościach, związku psalmu responsoryjnego z czytaniem. Lektorzy zapoznają się także z układem nabożeństw i spotkań biblijnych, praktycznie opanowują różne melodie śpiewów psalmu responsoryjnego, alleluja i wersetu przed Ewangelią oraz modlitwy powszechnej.

Akolici (rok IV) od strony praktycznej uczą się obrzędów Mszy świętej (także zapoznają się z obrządkiem grecko-katolickim) oraz czytają teksty źródłowe o Mszy świętej. Ćwiczą też praktycznie prawidłowe spełnianie swoich funkcji liturgicznych zarówno w kaplicy seminaryjnej jak i w katedrze. Do alumnów roku IV należy również przygotowywanie przez cały rok tygodnia liturgicznego (kalendarz, formularz mszalny, dobór czytań i pieśni, nabożeństwa popołudniowe).

Na roku V alumni pozostają akolitami aż do święceń diakonatu, zbliżając się jeszcze bardziej do Mszy świętej i Najświętszego Sakramentu. Do ich obowiązków należy pisanie komentarzy odczytywanych w czasie Mszy świętych. Praktycznie poznają też sposób przeprowadzania wystawienia Najświętszego Sakramentu, przebieg procesji eucharystycznej, procesji na Boże Ciało, czterdziestogodzinnego nabożeństwa. Włączają się też, podobnie jak akolici roku IV w działalność charytatywną. Przed dopuszczeniem do posług lektoratu, akolitu i święceń diakonatu, sprawdza się praktyczne umiejętności alumnów z wymaganych stopni wtajemniczenia w kapłaństwo.

Diakoni na roku VI wykonują swoją posługę przy sprawowaniu Eucharystii, podczas której raz w tygodniu głoszą homilię w kaplicy seminarium. Przewodniczą też nabożeństwom popołudniowym i liturgii godzin. W łączności z wykładami, poprzez odrębne ćwiczenia, poznają obrzędy, znaki, teksty modlitw i czytań przy sprawowaniu wszystkich sakramentów. Zapoznają się też z rytuałem pogrzebu chrześcijańskiego i sakramentaliów. W ciągu roku akademickiego w grupach seminaryjnych przewodniczą "wigiliom niedzielnych" i ewangelicznym rewizjom życia.

Alumni roku V i diakoni odbywają również wakacyjną praktykę liturgiczną w swoich rodzinnych parafiach w dniach od 15 sierpnia do 15 września pod kierownictwem księdza proboszcza przy współpracy innych miejscowych duszpasterzy. Praktyka liturgiczna alumnów roku V obejmuje:

1. Spełnianie funkcji komentatora liturgicznego na Mszach świętych we wszystkie niedziele i uroczystości w czasie trwania praktyki. W tym celu należy opracować tekst komentarza: po pozdrowieniu, przed liturgią Słowa i przed rozesłaniem. Przy korzystaniu z gotowych już opracowań zaznaczyć to w dzienniku praktyki.

2. Przygotowanie wezwań do modlitwy powszechnej na niedziele i uroczystości czasu trwania praktyki.

3. Przygotowanie w porozumieniu z organistą pieśni mszalnych na niedziele i uroczystości (jak wyżej): na wejście, na przygotowanie darów, na Komunię świętą, na dziękczynienie po Komunii świętej, na rozesłanie.

4. Spełnianie funkcji lektora, kantora czy akolity w czasie Mszy świętej w dni powszednie, do czego należy się przygotować przez zapoznanie się z czytaniem biblijnym i formularzem mszalnym.

5. Przeprowadzenie trzech spotkań z ministrantami i lektorami. Materiał na te spotkania należy przygotować w oparciu o "Ceremoniał ministrancki", Przemyśl 1977, s. 67–85.

6. Asystowanie przy udzielaniu sakramentów świętych (chrzest, sakrament chorych, małżeństwo).

7. Uczestniczenie w pogrzebach, procesjach, pielgrzymkach, dniach skupienia, itp.

8. Uczestniczenie w nabożeństwach: nieszpory, godziny biblijne, nabożeństwa Słowa Bożego, nabożeństwa pokutne, zmiana tajemnic różańcowych, itp. Jedno z takich nabożeństw należy opracować na piśmie.

9. Prowadzenie w dzienniku praktyki rubryki liturgicznej, wpisując pod datą każdego dnia: główną myśl liturgii Słowa, spełnianą funkcję liturgiczną podczas Mszy świętej i nabożeństw oraz inne czynności wchodzące w zakres praktyki liturgicznej.

Wymagane teksty: komentarzy, wezwań do modlitwy powszechnej, zestawów pieśni mszalnych, opracowania spotkań z ministrantami i lektorami oraz opracowanie jednego nabożeństwa należy dołączyć oddzielnie do dziennika praktyki.

Wakacyjna praktyka diakonów w dziedzinie liturgii obejmuje:

1. Obsługę ołtarza i odprawianie nabożeństw.
2. Roznoszenie Komunii świętej chorym i duszpasterstwo ludzi chorych.
3. Asystowanie przy udzielaniu sakramentów świętych i udzielanie ich zgodnie z prawem kościelnym i święceniami diakona.
4. Udzielanie błogosławieństwa zgodnie z przepisami Rytuału polskiego.
5. Odprawianie pogrzebów.
6. Przeprowadzenie minimum jednego spotkania z ministrantami i lektorami (dołączyć konspekty).

Większe możliwości posługiwania w liturgii mają diakoni w okresie Wielkiego Postu w ramach praktyki diakońskiej od I Niedzieli Wielkiego Postu do Poniedziałku Wielkanocnego włącznie. Obejmuje ona:

1. Obsługę ołtarza (asystowanie przy Mszy świętej, uroczystych nabożeństwach, udzielanie Komunii świętej poza Mszą .świętą).
2. Odprawianie nabożeństw eucharystycznych, nieszporów i innych nabożeństw zalecanych przez rok liturgiczny, miejscowe zwyczaje i potrzeby wiernych.
3. Roznoszenie Komunii świętej chorym i duszpasterstwo ludzi chorych.

4. Asystowanie przy udzielaniu sakramentów świętych i udzielanie ich zgodnie z prawem kościelnym i święczeniami diakona.
5. Udzielanie błogosławieństwa zgodnie z przepisami Rytuału polskiego.
6. Odprawianie pogrzebów.
7. Przeprowadzenie trzech spotkań z ministrantami i lektorami (dołączyć konspekty).

8. *Formacja muzyczna*

W ramach formacji liturgicznej integralną jej część stanowi formacja muzyczna alumnów. Jest ona bardzo potrzebna kapłanom, by mogli przewodniczyć uroczystej liturgii, w której wymagany jest śpiew kościelny. Z tej racji każdy rok studiów ma ten przedmiot w wymiarze jednej godziny tygodniowo.

Na roku I w ramach fonetyki pastoralnej, a potem ćwiczeń homiletycznych, dochodzą ćwiczenia w dykcji celem doskonalenia wymowy. W każdą środę o godz. 17.15 do nabożeństwa wieczornego jest wspólny śpiew w kaplicy seminaryjnej celem przećwiczenia nowych pieśni i przygotowania liturgii w ramach roku liturgicznego. Wtedy jest też okazja do uczenia się i utrwalania melodii gregoriańskich. Alumni przez pierwsze dwa lata mają ćwiczenia muzyczne w wymiarze jednego kwadransu w tygodniu, które kończą się egzaminem. Do tych ćwiczeń służą odpowiednio przygotowane kabiny muzyczne. Każdy kurs posiada swoją scholę, która pod kierunkiem profesora muzyki kościelnej przygotowuje oprawę muzyczną do liturgii. Większe uroczystości obsługuje chór seminaryjny. Na godzinne próby zbiera się on dwa razy w tygodniu: we wtorki o godz. 20.00 i w soboty o godz. 16.30. Z psalterzystami i kantorami spotyka się profesor śpiewu indywidualnie w ramach ich dyżuru tygodniowego. Alumni, którzy posiadają już jakąś znajomość gry na organach, albo wykazują ku temu zdolności i zainteresowanie, indywidualnie korzystają z fachowej opieki profesora muzyki kościelnej. Pod jego kierunkiem w ramach szerszych zainteresowań alumni słuchają też literatury muzycznej, ubogacając w ten sposób swoje wykształcenie i kulturę. W tym celu gromadzi się odpowiednie pomoce dydaktyczne, jakimi są taśmy czy płyty z nagraniami.

9. *Środowisko formacji i rola przełożonych*

Na życie liturgiczne w seminarium duży wpływ ma również jego wnętrze i organizacja. Wewnętrzny porządek, ład i czystość są szczególnie ważne. Sam wystrój seminaryjnych kaplic, sprzęty i szaty liturgiczne, mają wpływ na formację i wymagają ciągłej troski, by odpowiadały przepisom kościelnym. Z tej to racji winny zawsze mieć charakter autentycznej sztuki chrześcijańskiej. Ważną rolę dla sprawowania liturgii pełnią również organy, o które należy się zatroszczyć. W zdobywaniu zmysłu liturgicznego i pewnej znajomości zasad budowania i urządzania kościołów oraz konserwacji zabytków pomaga alumnom odrębny przedmiot – historia sztuki sakralnej. W ten sposób wychowywani są do

odpowiedzialnego i kompetentnego strzeżenia dziedzictwa Kościoła oraz tworzenia nowych i godnych miejsc kultu.

Za życie liturgiczne w seminarium z ramienia Ks. Arcybiskupa Ordynariusza szczególnie odpowiadają wychowawcy alumnów. Na czele z rektorem czuwają, by liturgia była sprawowana wzorcowo zarówno pod względem obrzędowym, duchowym i duszpasterskim, z zachowaniem przepisów i zasad podanych przez Stolicę Apostolską, Konferencję Episkopatu czy rozporządzenia Ks. Arcybiskupa. Wszyscy wychowawcy sprawują liturgię razem z alumnami, biorą udział w nabożeństwach i w liturgii godzin. W ten sposób wspólnie sprawowana liturgia zespala i jednoczy całą seminaryjną wspólnotę. Z wychowawcami współpracują profesorowie liturgii i śpiewu kościelnego. Poprzez wykłady i ćwiczenia wprowadzają alumnów w życie liturgiczne, by właściwie pojmowali ducha odnowionej liturgii, by ona była natchnieniem ich duchowego życia i by kiedyś prowadzili wiernych do jej przeżywania. Oni też, wykorzystując swoje możliwości, współpracują z wychowankami w przygotowaniu liturgii, pomagając im i cierpliwie poprawiając, by jak najlepiej przygotowywali się do przyszłych zadań duszpasterzy i przewodników wiernych. Profesorowie liturgii, zgodnie z ustaleniami na początku roku akademickiego, pełnią też rolę mistrzów ceremonii, zwłaszcza z okazji ważniejszych uroczystości, troszcząc się o to, by alumni wykonywali wszystko zgodnie i sprawnie. Szczególnie odnosi się to do trudniejszych obrzędów i celebry katedralnej. Troską profesorów liturgii winno też być wprowadzanie alumnów w źródłowe teksty liturgiczne i zapoznawanie ich z ważniejszymi pozycjami na temat liturgii. Z tej racji seminarium powinno się starać, by biblioteka była zaopatrzona w dzieła liturgiczne: wydania źródeł, pisma Ojców Kościoła, zbiory dekretów w sprawach liturgicznych oraz opracowania o liturgii. W panoramie seminaryjnych grup zainteresowań jest też miejsce na grupę liturgiczną.

Troska całej wspólnoty seminaryjnej o odpowiedni poziom życia liturgicznego przyczynić się może skutecznie do odnowienia formacji i właściwego przygotowania przyszłych kapłanów do apostołstwa i nowej ewangelizacji.

Bibliografia

I. Dokumenty Kościoła

1. Konstytucja o liturgii świętej "Sacrosanctum Concilium" , w: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje, Poznań 1986
2. Święta Kongregacja dla Seminariów i Uniwersytetów, Instrukcja o liturgicznym wychowaniu alumnów (25.XII 1965), w: Posoborowe Prawodawstwo kościelne, t. 3, Warszawa 1969, s. 170–209
3. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, Instrukcja o liturgicznej formacji w seminariach (3.VI 1979), w: RBL 40/1987 369–404
4. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis, Roma 1985
5. Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska "Pastores dabo vobis", Watykan 1992

II. Opracowania

1. Bomba W., Liturgia w życiu seminaryjnym, RBL 35/1982 97–103
2. Dyduch J., Posługa lektora i akolity w świetle obowiązujących przepisów kościelnych, RBL 40/1987/133–141
3. Czerwik S., Liturgia w wykładach seminaryjnych, RBL 35/1982 115–129
4. Czerwik S., Liturgia szkołą formacji kapłańskiej, RBL 44/1991 104–117
5. Głowa W., Ćwiczenia praktyczne z liturgii, RBL 35/1982 130–147
6. Głowa W., Odnowa liturgii w seminariach duchownych, RBL 38/1985 331–338
7. Miazek J., Teksty liturgiczne jako źródło medytacji, RBL 35/1982 147–154
8. Nowak S., Liturgia w duchowej formacji alumnów, RBL 35/1982 103–114
9. Romaniuk K., Eucharystia w życiu alumna seminarium duchownego, HD 49/1980/ nr 1, s. 105–110
10. Syczewski T., Liturgiczna formacja alumnów w wyższych seminariach duchownych w świetle dokumentów odnowy soborowej, Studia Teologiczne Biał. Droh. Łom. 10/1992 91–107
11. Stefański J., Instrukcja o liturgicznym wychowaniu w seminariach w kontekście aktualnej sytuacji odnowy liturgicznej, RBL 35/1982 81–97
12. Świerzawski W., Liturgia u podstaw autentycznej interpretacji życia kapłańskiego, RBL 25/1972 330–344